

тейников // Журнал социологии и социальной антропологии. – № 4. – 1999. – Режим доступа: <http://www.old.jourssa.ru/1999/4/kutejn.html>.

3. Лысенко В. В. Гражданское общество и неправительственные организации: внутригосударственный и международно-правовой статус [Электронный ресурс] / В. В. Лысенко // Приднестровье XXI века. – № 13. – 2008. – Режим доступа: <http://www.pmr21.info/article.php?art=82>
4. Наумов А. О. Международные неправительственные организации и проблемы глобального управления [Электронный ресурс] / А. О. Наумов // Государственное управление. – № 39. – 2013. – Режим доступа: http://e-journal.spa.msu.ru/uploads/vestnik/2013/vipusk__39._avgust_2013_g./problemi_upravlenija_teorija_i_praktika/naoumov.pdf
5. Чернявська Л. Н. Роль міжнародних неурядових організацій у перебудові політичної системи світу в умовах глобалізації / Л. Н. Чернявська // Актуальні проблеми міжнародних відносин: 36. наук. пр. – К.: Інститут міжнародних відносин, 2005. – Випуск 53 (Ч. 1). – С. 95-104.

Кукарцев Олег
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»
kuka-oleg@yandex.ru

РОЛЬ РЕГІОНІВ В ПРОЦЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Час, що припав на межу ХХ і ХХІ століть пройшов у Європі під знаком формування нових моделей просторової організації влади і управління, що умовно називаються «новим регіоналізмом». Дане поняття виникло внаслідок трансформацій державного суверенітету, тенденцій глобалізації економіки і розвитку інтеграційних процесів, а во-

дночас й явищ пробудження активності на місцях і загострення «локальних етнічностей» та регіональних ідентичностей.

Суб'єктами усіх цих процесів стали як субнаціональні регіони, узаконені адміністративно-територіальним поділом багатьох держав (регіони у Франції, федеральні землі в Німеччині, області в Італії та Іспанії, кантони у Швейцарії, графства у Великій Британії тощо), так і регіони, що утворюються в результаті транскордонного співробітництва [1, с.155]. Щодо останніх деякі спеціалісти не вживають термін регіон, а використовують образ «нових геометрій» територіального устрою, розуміючи під ними цілу низку форм регіональної інтеграції, які приховуються під різноманітними термінами. Це й «трикутники» (наприклад, «Веймарський», що включає у себе Німеччину, Францію і Польщу), і «групи» (Вишеградська), і «зони» (Балтійська зона вільної торгівлі), і «кола безпеки», й «арки» та «мережі» (наприклад, про відродження Ганзейського союзу часто говорять як про «мережевий проект»), і навіть «банани» (зона економічного добробуту, що йде з південного сходу Англії через північ Франції у країни Бенілюксу і далі через Рейн до Швейцарії, отримала епітет «голубий банан») [2, с. 31].

Усі ці регіони дуже різноманітні: одні набули форми програм, що реалізуються під егідою ЄС (наприклад, т.зв. «Північний вимір», що включає території скандинавських країн), інші тільки претендують на цей статус (так, на початку 2003 р. Польща оголосила про розроблення і реалізації у рамках ЄС проекту під назвою «Східний вимір»), а треті реалізуються під контролем окремих держав або їхніх груп (Баренц-Євроарктична Рада). Чимало регіональних утворень зародилися на основі неформальних механізмів співробітництва: наприклад, Альпійсько-Адріатична Співдружність, яка стала наслідком спільних зусиль окремих регіонів Італії, Австрії, Словенії, Хорватії та Угорщини, або чотирьохстороння Адріатично-придунайська група, що складається з представників Італії,

колишньої Югославії, Австрії та Угорщини. В результаті виникає ситуація, яку деякі вчені метафорично називають «регіоналізмом без регіонів» у тому сенсі, що регіони перетворилися у певні «уявні простори», обриси яких визначаються, з одного боку, їхніми ідентичностями, репрезентаціями, наративами, культурними полями і потоками, а, з іншого, - волею ключових держав.

Поява нових просторових порядків ілюструє ту обставину, що географічні кордони держав більше не збігаються з територіальними обрисами найважливіших проблем, пов'язаних з екологією, безпекою, економічними і культурними феноменами. Іншими словами, потоковий світ соціально-економічних відносин, що постійно ускладнюється набуває ознак структури, відмінної від світу територіального, через що реальність місця поступово замінюється мережевими потоками. Ця тенденція добре помітна на прикладі євро регіонів: їхніми учасниками є не тільки субнаціональні органи влади і управління, які прив'язані до певної території, але й різноманітні професійні та ділові організації, освітні заклади та інші структури, які сукупністю свого потенціалу створюють ефект мережевої взаємодії. Тому «новий регіоналізм» можна назвати «відкритим»: він цілком сумісний з глобалізацією (бо він створює стимули для участі країн і регіонів у процесах інтеграції), носить ліберальний характер і намагається зробити менш значущими відмінності між «інсайдерами» та «аутсайдерами» (оскільки взаємодія будується переважно за мережовим принципом, то право кожного суб'єкта – як брати участь, так й залишатися осторонь).

Отже, у Євросоюзі у рамках інтеграційних процесів відбувається процес формування третього, регіонального рівня організації простору, однак він є дуже асиметричним, неспівмірним з двома іншими – національним і наднаціональним. Наслідком описаної ситуації стало розроблення концепції «Європи регіонів», що має на меті визначити

місце регіонів у Євросоюзі. Ще донедавна «Європа регіонів» мала переважно декларативний характер; зараз ця концепція, що розуміється як інтенсифікація міжрегіонального, транс-кордонного співробітництва (горизонтальна інтеграція) і як інституціональне оформлення каналів доступу регіонів до прийняття рішень на наднаціональному рівні (вертикальна інтеграція), наповнюється реальним змістом [3, с. 64].

На початку 1990-х років європейські регіони сформулювали головні вимоги щодо трансформації європейського політичного процесу у бік врахування його регіонального виміру. Так, Маастріхтський договір враховує вимоги територіальних спільнот (не тільки регіональних, але й місцевих) принаймні частково: принцип субсидіарності впроваджено у договірну базу ЄС, створено новий комунітарний інститут – «колективний голос» територій – Комітет регіонів, регіони федеративних держав отримали право представляти свої держави у Раді міністрів. Важливим каналом для лобювання регіональних інтересів є Асоціація європейських регіонів.

Водночас європейські субнаціональні територіальні спільноти є занадто різномірними з точки зору формування консолідованого регіонального інтересу: території займають положення у складі держав-членів ЄС, що сильно відрізняються одне від одного, більше того, у деяких з них регіональний вимір практично відсутній. Політичні можливості територій, щільність їх ділових і соціальних мереж, громадянські і політичні культури, зрештою, їхні інституціональні і фінансові можливості суттєво різняться. Вони поки що не здатні діяти на європейській політичній сцені у якості автономного політичного актора, оскільки основною структурною одиницею європейського співробітництва й надалі залишається держава-нація. Тому цілком реалістичною є теза про малоімовірність того, що «майбутня Європа складатиметься з чисельних самостійних регіонів: саме держава й надалі буде збирати податки, утримувати армію, вона буде

у вирішальний спосіб впливати на характер європейських відносин й надалі залишитися єдиним перевіреним інститутом захисту справедливості та інших людських цінностей» [4].

Отже, особливість «європейського проекту» у його теперішньому вигляді полягає в тому, що у ньому тісно переплелися різнорівневі політичні явища і процеси. Поруч із централістським, етатистським трендом, який прийнято асоціювати з одного боку з центральною владою держави-нації, а з іншого – Брюсселем і євробюрократією, Європа представлена багатьма іншими, компенсуючими векторами, чії імпульси у сукупності спрямовані на перегляд традиційних, класичних поглядів на владу, територіальність і просторовість.

Література:

1. Зонova Т. В. От Европы государств к Европе регионов? / Зонova Т. В. // Полис. – 1999. – № 5. – С.155-164.
2. Макарычев А. Периферийность, окраинность, маргинальность? / Андрей Макарычев // Космополис. – 2003. – №3 (5). – С. 30-40.
3. Бусыгина И. Территориальный фактор в европейском сознании / Ирина Бусыгина // Космополис. – 2002/2003. – №2. – С. 59-68.
4. Доморенок Е. Концепции «старого» регионализма в контексте современной Европы / Екатерина Доморенок // Белорусский журнал международного права и международных отношений. – 2002. – №4 – Режим доступа: <http://evolutio.info/content/view/527/53/>
5. Jones R. W. Introduction: Europe, Regions, and European Regionalism / Richard Wyn Jones and Roger Scully // Europe, Regions and European Regionalism / Edited by Roger Scully and Richard Wyn Jones. Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan, 2010. pp. 1-15.